

ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO TRYNIDADU I TOBAGO

**JOANNA HANDZEL
HOT 1**

SPIS TREŚCI:

ROZDZIAŁ I. INFORMACJE O KRAJU

1. Informacje ogólne.....	str 3
2. Historia.....	str 4
3. Polityka.....	str 5
4. Geografia.....	str 10
5. Ludność.....	str 11
6. Gospodarka.....	str 12

ROZDZIAŁ II. ATRAKCJE

1. Atrakcje turystyczne.....	str 15
2. Atrakcje przyrodnicze.....	str 17

ROZDZIAŁ III. ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO

1. Ruch turystyczny w 2006 roku.....	str 18
1.1 Turystyka przyjazdowa do TiT w latach 1995-2007.....	str 19
1.2 Liczba turystów przybywających drogą lotniczą.....	str 20
1.3 Liczba turystów odwiedzających wg narodowości.....	str 20
1.4 Liczba turystów odwiedzających Trynidad wg narodowości.....	str 22
1.5 Liczba turystów odwiedzających Tobago wg narodowości.....	str 22
1.6 Podział turystów odwiedzających ze wzgl na motyw podróży.....	str 23
1.7 Podział turystów odwiedzających ze wzgl na wiek.....	str 25
1.8 Podział turystów wg wykonywanego zawodu.....	str 26
2. Wydatki turystów odwiedzających Trynidad i Tobago.....	str 26
2.1 Przeciętne wydatki turystów podczas pobytu.....	str 26

ROZDZIAŁ IV. KARNAWAŁ

1. Karnawał. Jak to wygląda?.....	str 27
2. Liczba turystów odwiedzających TiT podczas karnawału.....	str 29
3. Daty kolejnych karnawałów.....	str 29
4. Wydatki turystów podczas karnawału.....	str 30
4.1 Średnie wydatki turystów podczas karnawału w 2004 r.....	str 30
4.2 Średnie wydatki turystów podczas karnawału w 2005 r.....	str 31

ROZDZIAŁ V. ZAKWATEROWANIE TURYSTÓW

1. Podział turystów pod względem ich zakwaterowania w 2006 r.....	str 33
2. Podział turystów pod względem ich zakwaterowania w 2005 r.....	str 34

ROZDZIAŁ VI. WIZJA I MISJA

1. Wizja na 2020 rok.....	str 35
2. Misja na 2020 rok.....	str 35

BIBLIOGRAFIA.....	str 36
-------------------	--------

ROZDZIAŁ I

1. INFORMACJE OGÓLNE

Republic of Trinidad and Tobago (ang. *Trinidad and Tobago*)
Trynidad i Tobago

Dewiza: (ang.)	Together we aspire, together we achieve
Hymn:	Forged From The Love of Liberty (Stworzone z umiłowania wolności)
Stolica:	Port-of-Spain na Trynidadzie.
Główne miasta:	San Fernando, Arima, Point Fortin.
Język urzędowy:	angielski, w użyciu także patois, hiszpański, francuski.
Jednostka monetarna:	1 dolar Trynidadu i Tobago = 100 centów.
Współrzędne geograficzne	11 00 N, 61 00 W
Powierzchnia całkowita	5 128 km ²
Ludność	1 056 608

2. HISTORIA

Odkrywcą Trynidadu w 1498 r. został Cristoforo Colombo, Włoch w służbie hiszpańskiej (w Polsce znany szerzej jako Krzysztof Kolumb) podczas swojej trzeciej wyprawy do Ameryki, zaś do Tobago jako pierwszy 2 lata później dotarł hiszpański żeglarz Vicente Pinzon. Hiszpanie w 1532 r. założyli na Trynidadzie swoją kolonię, która (z przerwami) przetrwała tam do 1797 r., kiedy to została przejęta przez brytyjską ekspedycję. Jednak ślady hiszpańskiej kolonizacji przetrwały do dziś (m.in. w nazwie stolicy), a hiszpański system prawny istniał aż do lat 20. XX wieku, kiedy to ostatecznie został zastąpiony brytyjskim systemem *common law*.

Odmienne kształtowały się losy Tobago. Wyspę zaczęto osiedlać od 1628 roku. W ciągu niecałych dwóch wieków przechodziła ona z rąk do rąk pod rządy kolonizatorów holenderskich, angielskich i francuskich, była nawet strefą neutralną. Ciekawym epizodem w historii Tobago był okres jego kolonizacji przez Kurlandczyków. 20 maja 1654 r. założyli oni na północno-zachodnim wybrzeżu Tobago kolonię o nazwie Nowa Kurlandia. Osadnicy ci byli co prawda niemieckojęzyczni, jednak warto pamiętać, że Księstwo Kurlandii i Semigalii było wówczas polskim lennem. Nowa Kurlandia w latach 1659 – 1680 była okupowana przez Holendrów, potem wróciła pod władzę Kurlandczyków, którzy jednak ostatecznie utracili ją w 1690 roku.

W 1802 r. w traktacie z Amiens Hiszpanie oficjalnie przekazali Trynidad Wielkiej Brytanii. Brytyjczycy w 1803 r. przejęli też ostatecznie zwierzchnictwo nad Tobago. W 1888 r. podjęto decyzję o administracyjnym połączeniu Trynidadu i Tobago w jedną kolonię. Od 1889 r. Trynidad i Tobago posiadały więc status kolonii koronnej. Rządy były sprawowane przez brytyjskiego gubernatora — reprezentanta króla, jednak istniał też lokalny parlament o ograniczonych kompetencjach. Parlament składał się z dwu izb — Izby Zgromadzenia (*House of Assembly*) i Rady Legislacyjnej (*Legislative Council*). Izba Zgromadzenia miała pewne uprawnienia legislacyjne (które jednak mogły być blokowane przez gubernatora), jej członków wybierała wąska grupa mieszkańców kolonii spełniających wymagania cenzusu majątkowego. Rada miała charakter doradczy, a jej członków mianował król po rekomendacji gubernatora (jednym z jej członków był też sam gubernator).

Z czasem Brytyjczycy zwiększali wpływ mieszkańców kolonii na jej rządy. Reformy konstytucyjne z 1924, 1936, 1941 i 1950 r. m.in. dawały wpływ trynidadczykom na skład Rady Legislacyjnej i obniżały cenzus majątkowy. W 1956 r. powstał Ludowy Ruch Narodowy (PNM) — pierwsza nowoczesna partia polityczna, która miała odegrać decydującą rolę w historii Trynidadu i Tobago. PNM była czołową siłą w dążeniach niepodległościowych Trynidadczyków.

Rząd brytyjski chcąc przygotować Karaiby do samodzielnego rządzenia utworzył 3 stycznia 1958 r. Federację Indii Zachodnich (*West Indies Federation*), w skład której wszedł także Trynidad i Tobago. W ramach Federacji przyznawano Trynidadowi i Tobago coraz większą autonomię. Reforma z czerwca 1959 r. przyznawała Radzie Legislacyjnej prawo wybierania premiera, który przewodniczył powoływanemu przez siebie Gabinetowi. Pełna autonomia wewnętrzna została zagwarantowana w 1961 roku. Parlament odtąd składał się z Izby Reprezentantów i Senatu. Przedstawiciel króla — gubernator generalny — pełnił tylko funkcje reprezentacyjne.

Wybory parlamentarne z 4 grudnia 1961 r., w których zwyciężył PNM, przesądziły o przyznaniu niepodległości Trynidadowi i Tobago. Oznaczało to jednocześnie wystąpienie Trynidadu i Tobago z Federacji Indii Zachodnich, co spowodowało rozwiązanie tej organizacji. Niepodległość została proklamowana 31 sierpnia 1962 roku na mocy *Trinidad and Tobago Independence Act*. Trynidad i Tobago odtąd był tzw. „państwem Wspólnoty Narodów”

— głową państwa był bowiem monarcha brytyjski, którego reprezentantem był gubernator generalny. W 1976 r. proklamowano republikę — utworzono wtedy urząd prezydenta jako głowy państwa. Do lat 80. miał miejsce pomyślny rozwój gospodarczy, lecz spadek wydobywania ropy naftowej go nieco zahamował. Zwiększenie się aktywności politycznej osób pochodzenia hinduskiego spowodowało w 1986 r. utratę władzy przez PNM. W 1990 r. miała miejsce próba przeprowadzenia zamachu stanu przez czarnoskórych muzułmanów. Rebelianci więzili przez 6 dni premiera i innych wysokich urzędników, jednak rządowi udało się opanować sytuację.

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>

3. POLITYKA

Oficjalna nazwa	Republika Trynidadu i Tobago
Oficjalna nazwa w języku lokalnym	Republic of Trinidad and Tobago
Nazwa w języku lokalnym	Trinidad and Tobago
Ustrój	demokracja parlamentarna
Stolica	Port-of-Spain
Main Airports	Crown Point (TAB), Piarco International Airport (POS)
Używane języki	angielski (urzędowy), karaibski dialekt hindi, francuski, hiszpański, chiński
Prawo głosu	18 lat; powszechne
Święta narodowe	Święto Niepodległości, 31 sierpnia (1962)
Podział administracyjny	9 okręgów (regional corporation), 2 okręgi wielkomiejskie (city corporation), 3 okręgi miejskie (borough corporation), 1 okręg wydzielony (ward);
okręgi:	Couva/Tabaquite/Talparo, Diego Martin, Mayaro/Rio Claro, Penal/Debe, Princes Town, Sangre Grande, San Juan/Laventille, Siparia, Tunapuna/Piarco;
okręgi wielkomiejskie:	Port-of-Spain, San Fernando;
okręgi miejskie:	Arima, Point Fortin, Chaguanas;
okręg wydzielony:	Tobago

Regony i okregi

Corporations	Area (km ²)	Population	density (/km ²)	Urban centres
Port of Spain City Corporation	13.45	49,031	3,650	Port of Spain
San Fernando City Corporation	18.64	55,419	2,970	San Fernando, Marabella
Chaguanas Borough Corporation	59.65	67,433	1,130	Chaguanas, Cunupia, Endeavour, Felicity, Montrose
Arima Borough Corporation	11.15	32,278	2,890	Arima
Point Fortin Borough Corporation	23.88	19,056	800	Point Fortin, Guapo, Teschier
Couva-Tabaquite-Talparo Regional Corporation	719.64	162,779	230	Claxton Bay , Couva, Point Lisas, St. Mary's , Tabaquite, Talparo
Diego Martin Regional Corporation	127.53	105,720	830	Carenage , Diego Martin, Maraval, Westmoorings
Penal-Debe Regional Corporation	246.91	83,609	340	Penal, Debe
Princes Town Regional Corporation	621.35	91,947	150	Moruga, Princes Town
Rio Claro-Mayaro Regional Corporation	852.81	33,480	40	Mayaro, Rio Claro, Guayaguayare
San Juan-Laventille Regional Corporation	220.39	157,295	710	Barataria, Laventille, Morvant, St. Joseph, San Juan
Sangre Grande Regional Corporation	898.94	64,343	70	Guaico , Sangre Grande, Toco, Valencia
Siparia Regional Corporation	510.48	81,917	160	Cedros, Fyzabad, La Brea, Santa Flora , Siparia
Tunapuna-Piarco Regional Corporation	527.23	203,975	370	Arouca, Curepe, Piarco, St. Augustine, Trincity, Tunapuna

źródło www.wikipedia.pl

Spory i kwestie międzynarodowe w kwietniu 2006 roku Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości wydał decyzję wyznaczającą granicę morską z Trynidadem i Tobago. i zobowiązał Barbados do zawarcia porozumienia ograniczającego połowy ryb latających przez barbadyjskich rybaków w strefie wyłączności gospodarczej Trynidadu i Tobago; w 2005 roku Barbados i Trynidad i Tobago zgodziły się na osąd trybunałem ONZ do spraw prawa morskiego w sprawie orzeczenia, czy północny odcinek granicy morskiej między Wenezuelą a Trynidadem i Tobago narusza wody terytorialne Barbadosu; Gujana zamierza przyłączyć się do skargi Barbadosu przed trybunałem ONZ do spraw prawa morskiego na wyznaczenie granicy morskiej między Wenezuelą a Trynidadem i Tobago naruszające jej wody Zagrożenie narkotykowe punkt przerzutowy południowoamerykańskich narkotyków na rynki USA i Europy; producent marihuany

Władze lokalne

Trynidad i Tobago to państwo unitarne. Trynidad dla celów administracyjnych jest podzielony na 8 hrabstw (counties) i 3 okręgi miejskie (municipalities). Tobago od niedawna posiada autonomię i stanowi okręg (ward).

Granice jednostek samorządu terytorialnego na Trynidadzie nie pokrywają się z granicami hrabstw i okręgów miejskich. Samorząd (jednostopniowy) jest zorganizowany w obrębie wspólnot samorządowych, tzw. korporacji (corporations). Obecnie istnieje 5 korporacji municypalnych (municipal corporations), w tym 2 typu city corporation (większe miasta) i 3 typu borough corporation (miasteczka), oraz 9 regionalnych (regional corporations).

Organem uchwałodawczym korporacji jest rada (council). W skład rady wchodzi: przewodniczący, radni (councillors) i przynajmniej jeden alderman (alderman, l. mn. aldermen). Radni są wybierani co 4 lata w wyborach powszechnych w systemie większości względnej w okręgach jednomandatowych. Aldermani są wybierani przez radnych spoza swojego grona. Radzie przewodniczy przewodniczący (chairman), przy czym w korporacjach municypalnych nosi on nazwę burmistrza (mayor). Jest on wybierany przez radę spośród radnych i aldermanów. Przewodniczący lokalnej egzekutywy jest urzędnikiem służby cywilnej. W korporacjach municypalnych nosi on nazwę City Clerk, a w regionalnych — Chief Executive Officer. Nadzór nad działalnością samorządu sprawuje ministerstwo do spraw samorządu (Ministry of Local Government).

Wyspa Tobago od 1980 r. na mocy Tobago House of Assembly Act posiada autonomię. Nowa ustawa o tej samej nazwie z 1996 r. gwarantuje Tobago niemal całkowitą autonomię. Izba Zgromadzenia Tobago (Tobago House of Assembly, THA) jest odpowiedzialna za wydawanie wszystkich aktów prawnych obowiązujących na Tobago, muszą one jednak być zgodne z konstytucją. Reprezentantem THA w Gabinetcie jest minister do spraw Tobago (Minister of Tobago Affairs). Izba Zgromadzenia składa się z 12 członków zgromadzenia (assemblymen) wybieranych w wyborach powszechnych większościowych co 4 lata, 4 mianowanych radnych (councillors) i z przewodniczącego (Presiding Officer), który może być członkiem zgromadzenia lub radnym. Władzę wykonawczą posiada Rada Wykonawcza (Executive Council) składająca się z 9 sekretarzy. THA dysponuje częścią budżetu krajowego przyznaną jej przez parlament.

Na Tobago istnieją również jednostki samorządowe — 2 korporacje regionalne (Zachodnie i Wschodnie Tobago). Ich struktura instytucjonalna jest podobna do korporacji regionalnych na Trynidadzie.

System partyjny

W Trynidadzie i Tobago istnieje obecnie klasyczny system dwupartyjny, któremu, zgodnie z prawem Duvergera, sprzyja większościowy system wyborczy. Dwiema partiami od 1991 r. zmieniającymi się u władzy są: konserwatywny Narodowy Ruch Ludowy oraz socjaldemokratyczny Zjednoczony Kongres Narodowy.

Narodowy Ruch Ludowy (People's National Movement, PNM) został założony w 1956 r. przez Erica Williamsa i Patricka Solomona. Partia opowiadała się za uzyskaniem niepodległości przez Trynidad i Tobago, do czego w dużej mierze się przyczyniła; Eric Williams jest nazywany „ojcem narodu”. PNM deklaruje program konserwatywny, a swój elektorat grupuje głównie spośród Murzynów. Od uzyskania niepodległości aż do 1986 r. partia sprawowała nieprzerwane rządy, a Williams do 1981 r. był premierem. PNM ponownie rządził w latach 1991 – 1995 i od 2001 roku (premier Patrick Manning).

Zjednoczony Kongres Narodowy (United National Congress, UNC) to umiarkowana partia socjaldemokratyczna założona w 1988 roku przez członków Zjednoczonego Frontu Pracy (United Labour Front, ULF) i secesjonistów z NAR. Przywódcą UNC był Basdeo Panday. Na UNC głosują głównie Trynidadczycy pochodzenia hinduskiego. Kongres w latach 1995 – 2001 wraz z NAR współtworzył rząd pod przewodnictwem Pandaya. Obecnie ponownie jest w opozycji do rządu PNM.

Narodowy Sojusz na rzecz Odbudowy (National Alliance for Reconstruction, NAR) założono w 1985 roku jako koalicję 4 partii politycznych pod przywództwem Arthura Robinsona. Sojusz obiecywał prywatyzację państwowych monopolów i reorganizację służby cywilnej. W grudniu 1986 r. NAR zdobył 33 na 36 miejsc w Izbie Reprezentantów i utworzył rząd pod przewodnictwem Robinsona. Rząd ten szybko zaczął tracić popularność, a większość partii opuściła NAR. Sojusz przekształcił się w partię personalistyczną, jednoznacznie utożsamianą z Robinsonem. Po przegranych wyborach w 1991 r. partia uzyskiwała najwyżej 2 mandaty w Izbie. Większość wyborców to mieszkańcy Tobago. W latach 1995 – 2001 NAR współtworzył rząd wraz z UNC. W 1997 r. koalicja przegłosowała kandydaturę Robinsona na prezydenta, funkcję tę sprawuje do dziś. W ostatnich wyborach parlamentarnych NAR nie wprowadził do Izby ani jednego kandydata.

Konstytucja

Aktualnie obowiązująca konstytucja Trynidadu i Tobago została uchwalona 1 sierpnia 1976 roku. Wprowadza ona ustroj republikański oparty o monteskiuszowski trójpodział władz, z bliską klasycznej parlamentarno-gabinetową formą rządu. Główną pozycję posiadają rząd i parlament, choć i prezydent jest wyposażony w nie tylko reprezentacyjne uprawnienia. Konstytucja jest najwyższym prawem w Trynidadzie i Tobago, w razie niezgodności z nią innych ustaw jej przepisy mają zawsze pierwszeństwo.

Konstytucja składa się z preambuły i 143 artykułów rozdzielonych między 12 rozdziałów. W preambule zwraca uwagę odwołanie się do Boga (invocatio Dei). Otwierający normatywną część konstytucji katalog wolności i praw obywatelskich jest dość szeroki i odpowiada zachodnim standardom. Niewiele natomiast miejsca poświęcono ustrojowi społeczno-gospodarczemu; zapisane jest tylko prawo własności i zakaz wywłaszczenia bez wyroku sądowego.

Parlament może uchwalić zmianę konstytucji, przy czym dla prawie wszystkich jej artykułów przewidziano wymóg osiągnięcia kwalifikowanej większości — albo 2/3 członków w obu izbach

parlamentu, albo 3/4 członków w Izbie Reprezentantów i 2/3 członków w Senacie, w zależności od artykułu.

Charakter ustawy konstytucyjnej ma również Akt Niepodległości Trynidadu i Tobago (Trinidad and Tobago Independence Act) z 1962 roku. Jego zmiana wymaga zgody większości 3/4 członków w Izbie Reprezentantów i 2/3 członków w Senacie.

Władza wykonawcza

Władzę wykonawczą w Trynidadzie i Tobago sprawuje prezydent oraz rząd, którego częścią jest Gabinet.

Prezydent

Prezydent Trynidadu i Tobago (President of Trinidad and Tobago) jest głową państwa i najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych. Jest wybierany na 5-letnią kadencję w wyborach pośrednich. Kadencja ta może zostać przedłużona przez parlament o najwyżej 4 miesiące w celu uniknięcia przeprowadzenia wyborów prezydenckich w czasie bliskim okresowi, w którym parlament nie funkcjonuje. Kadencja przedłuża się automatycznie, jeśli nowe wybory z jakiegokolwiek powodu nie mogą zostać przeprowadzone.

4. GEOGRAFIA

Współrzędne geograficzne	11 00 N, 61 00 W
Powierzchnia całkowita	5 128 km ²
Powierzchnia – porównanie	dwa razy mniejsza od woj. Opolskiego
Powierzchnia lądu	5 128 km ²
Powierzchnia wód	0 km ²
Linia brzegowa	362 km
granice:	północ -Morze Karaibskie, wschód -Ocean Atlantycki zachód -Zatoka Paria południe- Ocean Atlantycki
Klimat	tropikalny;
pora deszczowa	(VI-XII)
Średnia tem powietrza i	styczeń 24°C i 77 mm,
średnie opady dla stolicy	lipiec 26°C i 243 mm
Ukształtowanie terenu	głównie równiny, nieliczne niskie góry i wzgórza
Główna rzeka	Caroni
Najwyższy punkt	El Cerro del Aripo: 940 m
Najniższy punkt	Morze Karaibskie: 0 m
Zasoby naturalne	ropa naftowa, gaz ziemny, asfalt
Użytkowanie ziemi	ziemie uprawne 14,62%, sady i trwałe plantacje 9,16%, Inne 76,22% (2005)
Zagrożenia naturalne	poza utartym szlakiem huraganów
Problemy ekologiczne	zanieczyszczenie wód środkami chemicznymi używany w rolnictwie, ściekami przemysłowymi i nieoczyszczonymi ściekami;zanieczyszczenie plaż ropą; wycinanie lasów; erozja gleb

Trynidad i Tobago, jak sama nazwa państwa wskazuje, położone jest na dwóch wyspach Trynidad i Tobago. Trynidad, większa i położona bliżej wybrzeża Wenezueli, stanowi pod względem geologicznym przedłużenie Gór Karaibskich z północno-wschodniej Wenezueli.

Na wyspie przebiegają równoleżnikowo trzy pasma górskie, z których najwyższe są krystaliczne Góry Północne, sięgające ponad 900 m n.p.m. (Mt Aripe - 940 m). Opadają one stromo ku wybrzeżu, płynące w nich rzeki tworzą liczne wodospady. Położone w centralnej części wyspy Góry Środkowe i bardziej na południe Góry Południowe, zbudowane z wapieni i piaskowców, sięgają do wysokości około 300 m n.p.m. Między tymi dwoma pasami rozpościera się obniżenie, w którym występują wulkany błotne oraz naturalny wypływ smoły tzw. Jezioro Asfaltowe (Pitch Lake).

Najwyższy szczyt mniejszej wyspy Tobago sięga 576 m n.p.m., a u jego podnóża rozpościera się niewielka równina.

Na wyspach panuje gorący i wilgotny klimat równikowy, łagodzony jednak przez wiatry pasatowe. Przynoszą one jednocześnie obfite opady do 3000 mm.

W przeciwieństwie do wysp Małych Antyli Trynidad i Tobago nie są nawiedzane przez huragany.

Średnie temperatura w stolicy Port-of-Spain waha się w okolicach 25°C.

Stoki nawietrzne wysp (tj. wschodnie) porasta wilgotny las równikowy, a zawietrzne (zachodnie) - sawanna, wypierana jednak przez uprawy.

Większe miasta: San Fernando, Arima, Point Fortin.

5. LUDNOŚĆ

Duże zróżnicowanie etniczne i religijne ludności, ok. 40% mieszkańców stanowią Murzyni (potomkowie niewolników sprowadzonych z Afryki), ok. 40% — Indusi (potomkowie robotników kontraktowych sprowadzonych na początku XX w. z Indii), 18% — Metysi i Mulaci, poza tym ludność pochodzenia europejskiego i Chińczycy. Oprócz języka angielskiego jest w użyciu: francuski, hiszpański, hindi i chiński. Na Trynidadzie wykształcił się też specyficzny mieszany dialekt, tzw. „trini”. Jednak językiem urzędowym jest tylko angielski. Większość ludności to chrześcijanie (katolicy, protestanci), ponadto hinduiści i muzułmanie. Przyrost naturalny 2,3‰ (2006); średnia długość życia mężczyzn 66 lat, kobiet 68 lat. Średnia gęstość zaludnienia 251 osób na km²; w miastach mieszka 75% ludności. Główne miasta to : Port-of-Spain, San Fernando i Arima, położone na wyspie Trynidad. W przemyśle pracuje 24,4% czynnych zawodowo, w rolnictwie 6,2%, pozostali w usługach; bezrobocie 8,0% (2005)

Ludność	1 056 608
Średnia gęstość zaludnienia:	251 osób/km ²
Struktura wiekowa	
0-14 lat:	19,5% (mężczyźni 105994, kobiety 100156),
15-64 lat:	71,6% (mężczyźni 397699, kobiety 358755),
65 lat i więcej:	8,9% (mężczyźni 42039, kobiety 51965)
Przyrost naturalny-	2,3%
Liczba urodzeń na 1000 osób	13,07
Liczba urodzeń na 1000 osób	10,76
Kobiety/Mężczyźni	48,4% / 51,6%

Śmiertelność niemowląt (liczba zgonów na 1000 urodzeń)	24,33
HIV/AIDS	3,2%
Średnia życia całej populacji	66,85 lat
Średnia życia kobiet	67,87 lat
Średnia życia mężczyzn	65,87 lat
Analfabetyzm	1,4%
Analfabetyzm kobiet	2%
Analfabetyzm mężczyzn	0,9%
Grupy etniczne	Hindusi 40%, Afrykanie 37,5%, mieszkańcy 20,5%, inni 1,2%, niezdeklarowani 0,8%
Grupy wyznaniowe	katolicy 26%, hinduiści 22,5%, anglikanie 7,8%, baptyści 7,2%, zielonoświątkowcy 6,8%, adwentyści dnia siódmego 4%, inne wyznania chrześcijańskie 5,8%, muzułmanie 5,8%, inne 10,8%, niezdeklarowani 1,4%, bezwyznaniowi 1,9%

Źródło <http://przewodnik.onet.pl>

6. GOPODARKA

PKB	21,12 mld USD
Wzrost PKB	11,9%
PKB na 1 mieszkańca	19 800 USD
Struktura PKB	rolnictwo 0,7%; przemysł 57,7% ; usługi 41,5%
Dochód z turystyki:	108 mln USD
Zadłużenie	2, 838 mld USD
Inflacja	8%
Bezrobocie	7%
Produkcja energii elektrycznej	6,049 mld kWh
Przemysł	ropa naftowa, chemikalia, turystyka, przetwórstwo żywności, cement, napoje, tkaniny bawełniane
Rolnictwo	kakao, ryż, cytrusy, kawa, warzywa; drób
Ziemie nawadniane	40
Eksport	surowce i produktyropa naftowa i produkty petrochemiczne, chemikalia, wyroby ze stali, nawozy sztuczne, cukier, kakao, kawa, cytrusy, kwiaty
Import –	surowce i produktymaszyny, pojazdy, wyroby przemysłowe, żywność, żywe zwierzęta
Waluta	1 dolar Trynidadu i Tobago (TTD) = 100 centów
Eksport	USA 68,6%, Jamajka 5,4%, Barbados 2,9%
Import	USA 27,2%, Wenezuela 13,1%, Brazylia 13,1%, Japonia 5,4%, Kanada 4,1%
Obroty w handlu z zagranicą	
– eksport:	6,671 mld USD,
import:	4,65 mld USD (2004).

Trynidad i Tobago należy do grupy bogatszych państw Ameryki Środkowej; od 1990 strefa wolnocłowa; produkt krajowy brutto na 1 mieszk. wg parytetu siły nabywczej 16,8 tys. dol. USA (2005). Struktura wytwarzania PKB: przemysł 57,7 %, usługi 41,5%, rolnictwo 0,7%.

PRZEMYSŁ

Podstawą gospodarki jest wydobywanie oraz przetwórstwo ropy naft., gazu ziemnego i asfaltu; ze złóż w południowej części Trynidadu i podmor. w zat. Paria wydobywa się 8,3 mln t ropy i 29,0 mld m³ gazu ziemnego (2005) — jeden z gł. eksporterów na świecie; z Jez. Asfaltowego w południowo-zachodnim Trynidadzie jest wydobywany asfalt naturalny (16,2 tys. t, 2003). Produkcja energii elektrycznej (elektrownie naft. i gazowe) wynosi 6,1 mld kW·h (2003). Z przemysłu przetwórczego rozwinięty gł. przemysł rafineryjny (3 rafinerie ropy naft. na Trynidadzie), chemiczny, gł. petrochem, ponadto produkcja metanolu, amoniaku, mocznika, poza tym przemysł cukr., cementowy, włók., papierniczy, montaż samochodów osobowych i sprzętu elektrotechnicznego; większość zakładów przem. skupiona w zespole miejskim Port-of-Spain i w San Fernando.

ROLNICTWO

Rolnictwo odgrywa drugorzędną rolę w gospodarce; użytki rolne zajmują ok. 26% pow. kraju, lasy ok. 50%; produkcja roln., w części dotowana, ma charakter monokulturowy; największe powierzchnie upraw zajmują trzcina cukrowa (665 tys. t, 2005) i kakaowiec; inne uprawy: ryż, kawowiec, palma kokosowa, owoce cytrusowe i tytoń; niewielka hodowla bydła i trzody chlewnej; eksploatacja lasów (sosna karaibska), rybołówstwo.

TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ

Komunikacja i łączność

Telefony	323 tys
Telefony komórkowe	800 tys
Numer kierunkowy	1-868
Stacje radiowe	22 na falach długich i średnich 4, UKF 18
Stacje telewizyjne	6
Domena narodowa	.tt
Dostawcy internetu	30732
Użytkownicy internetu	160000
Sieć kolejowa	0 km
Sieć drogowa	8 320 km
	utwardzonych 4252 km
Porty lotnicze	6 w tym 3 o nawierzchni utwardzonej
Drogi wodne	0 km
Flota handlowa	8 (statków) 7 941 BTW

Gęsta sieć dróg (dł. 8,3 tys. km, w tym 51% utwardzonych, 2003); brak linii kol.; ok. 2,1 tys. km rurociągów (gł. gazociągi); w Port-of-Spain jeden z gł. portów lotn. w regionie M. Karaibskiego; gł. porty mor.: Port-of-Spain, Pointe-à-Pierre, Point Fortin, Point Lisas. Nowoczesna sieć telekomunik.; 324 tys. abonentów telefonii stacjonarnej; w użytkowaniu 800 tys. telefonów komórkowych (2005).

HANDEL ZAGRANICZNY

Trynidad i Tobago ma dodatni bilans handl.; wartość eksportu 8,5 mld dol. USA, importu 5,0 mld dol. USA (2005); eksport ropy naft. i produktów naft., nawozów azotowych, wyrobów stalowych, cukru, kawy, kakao; import gł. maszyn i urządzeń przem., sprzętu transportowego, żywych zwierząt oraz żywności; największe obroty handl. z USA, Wenezuelą, Brazylią, Jamajką i Japonią.

TURYSTYKA

Od lat 80. XX w. wzrasta znaczenie turystyki; budowa luksusowych hoteli i kąpielisk mor. na Tobago; 2005 Trynidad i Tobago odwiedziło 443 tys. turystów zagr., najczęściej z USA, Kanady i W. Brytanii; wpływy z turystyki 437 mln dol. USA.

ROZDZIAŁ II

1. Atrakcje turystyczne

Port of Spain

Port of Spain przeżywa w ostatnich latach prawdziwy rozkwit gospodarczy i turystyczny. Główną atrakcją miasta i stolicy kraju są odbywające się tutaj festiwale, zaś sama zabawa przenosi się na ulice i lokalne bary, kluby i restauracje i trwa do białego rana. Samo miasto a w zasadzie jego mieszkańcy rozciągają wokół siebie bardzo przyjemną atmosferę. Łączące się tutaj tropikalne lasy wraz z wodami Zatoki Paria, tworzą niesamowite widoki i tropikalny wakacyjny klimat w mieście. Sercem i głównym punktem turystycznym w mieście jest Park Queens Savannah oraz Promenada Brian Lara. Większość codziennego życia jak i biurowce i budynki rządowe znajdują się w przy placu - Woodford Square. Znajdują się tam sądy, parlament, biblioteki oraz Katedra Holy Trinity. Woodford Square to także park pełen zieleni, pięknych stylowych ławeczek, fontann gdzie zazwyczaj w okolicach południa zaludniają się osobami pracującymi w pobliżu a mającymi swoją przerwę na lunch. Inna dzielnica Belmont, to z kolei stare pokolonialne budynki, zamieszkane przez średnią klasę społeczeństwa. Dzielnice tą charakteryzują wąskie, czasami brukowane uliczki oraz słynie z zamieszkujących te okolice artystów i architektów. Samo miasto Port of Spain charakteryzują przede wszystkim liczne parki które porozrzucane są po licznych dzielnicach , takich jak; Woodbrook, St. Clair, oraz St. James i Mucurapo.

Chaguaramas

Chaguaramas to region położony w północno-zachodniej części wyspy Trynidad, który słynie głównie z wspaniałych miejsc do żeglowania, plaż oraz tropikalnych lasów porastających jego wyżynne tereny. Liczne małe wysepki rozsiane przy brzegach wyspy, małe dzikie plaże oraz popularne miejsca i kurorty wypoczynkowe, pełne dobrych hoteli, restauracji barów, sprawiają iż turystyka wypoczynkowa stanowi główną atrakcję regionu. Miejsce to przypodobali sobie także żeglarze, którzy cumują to swoje łodzie w zatoce aby następnie udać się na ląd i udać się chociażby do Parku Narodowego Chaguaramas. Znajdują się tutaj unikalne gatunki roślin i zwierząt w tym "czerwona małpa", ale przede wszystkim jego atrakcyjność skupia się wokół pięknych widoków, wodospadów Edith, jaskini Gasparee, ścieżki rekreacyjnej Macqueripe i Covign River, słonego stawu Chacachacare oraz latarni morskiej o tej samej nazwie.

Diego Martin

Diego Martin to gęsto zaludnione miasto położone w północno-zachodniej części wyspy Trynidad, malowniczo położone Dolinie North Range. Swoją nazwę zawdzięcza hiszpańskiemu podróżnikowi - Don Diego Martin. Do samego miasta wlicza się także liczne malownicze wioski, takie jak; Congo, Diamond Vale, Green Hill, Patna, Petit Valley, La Puerta, Rich Plain, River Estate i Sierra Leone. Z pośród tych wszystkich miejsc najatrakcyjniejsze są Patna (odzwierciedlająca kulturę zamieszkujących tu niegdyś hinduskich niewolników) oraz "Congo (zamieszkała niegdyś przez niewolników z Afryki). Będąc w Diego Martin należy zobaczyć także historyczny Młyn Wodny a także pobliskie wodospady Blue Range. Okolice te charakteryzuje również wielokulturowość społeczeństwa oraz możliwość podpatrzenia prawdziwego życia jakie toczy się na wyspie.

Marabella

Marabella to miasteczko, które z wioski rybackiej zamienione zostało luksusowymi hotelami, a w szczególności prywatnymi willami i domami. Oprócz pięknych plaż i idealnych warunków do spędzenia wymarzonych wypoczynkowych wakacji, na pływaniu, nurkowaniu, grze w golfa, tenisa czy po prostu wylegiwaniu się na słońcu, Marabella oferuje również możliwość zwiedzania zabytków. Warto odwiedzić tu ruiny starej fortecy Moorish, ulicę Calle Alonso de Bazán, przy której znajduje się Galeria Sztuki - Contemporary Spanish Print Gallery, Kościół (1505) Iglesia de la Encarnación, Plaza de los Naranjos (gdzie znajdują się budynki władz miasta), park Avenida Ricardo Soriano, promenadę Paseo Marítimo oraz wspaniałą restaurację Milla de Oro. Jedną z ważnych atrakcji w mieście jest także zatoka i port Puerto Banús, gdzie niejednokrotnie przyjeżdżają tu wielkie gwiazdy światowego kalibru i cumują tu swoje jachty. To właśnie tu wielu paparazzi stara się zrobić zdjęcia, jednej z gwiazd, które przyniosą im duże pieniądze.

San Fernando

San Fernando to miasto w zachodniej części wyspy Trynidad, nad zatoką Paria. Niewątpliwie główną atrakcją miasta jest Wzgórze San Fernando, skąd możemy podziwiać cały region oraz zobaczyć ład Wenezueli jak i Ameryki Południowej. Główną ulicą w mieście jest Harris Promenade, przy której to znajduje się wiele budynków rządowych, szkół i kościołów. Na dobrą sprawę całe życie towarzyskie jak i zawodowe związane jest z tą promenadą, gdzie znajdują się liczne restauracje bary czy też miejsca pracy lokalnej społeczności. Przy ulicy tej znajduje się także ostatnia na wyspie zmontowana parowa kolej, która obecnie służy jako pomnik i atrakcja turystyczna.

Wyspa Tobago

Mniejsza wyspa Tobago, niejednokrotnie nazywana jest klejnotem Karaibów. Będąc czystą, nie dotkniętą przez cywilizację wyspą, na której ruch turystyczny jest limitowany, Tobago stało się

jednym z tych miejsc, na których spędzenie wakacji należy do czegoś wyjątkowego. Nie ma tu dużych sklepów, restauracji czy też hoteli na najwyższym poziomie, a życie na wyspie skupia się raczej wokół małych rybackich wiosek, gdzie znajduje się kilka sklepów, restauracji, destylarnia rumu, domy wypoczynkowe i kwatery prywatne. Najbardziej rozbudowane tereny to miejscowość Crown Point, gdzie znajduje się nieco więcej sklepów, restauracji, lepsze hotele i lotnisko wyspy. Innym miejscem, przeżywającym znaczne ożywienie jest miasto (stolica wyspy) Scarborough, gdzie znajduje się port, do którego to wpływają statki wycieczkowe. Oprócz w/w miejsc, wyspa Tobago to prawdziwy skansen przyrody. Piękne plaże, wodospady, kryształowe wody wybrzeża wraz z cudownymi rafami koralowymi i podwodnym światem morskim, nieustający okres wegetacji tropikalnych lasów jak i jedyne w swoim rodzaju miejsca obserwacji rzadkich gatunków ptaków (głównie na nie zaludnionej wyspie Małe Tobago), sprawiają iż wypoczynek tu można porównać do przygody jaką przeżył właśnie wszystkim znany bohater Robinson Crusoe.

1. Atrakcje przyrodnicze:

Trynidad:

1. Obserwowanie żółwi znoszących jaja na plaży Matura (od marca do lipca) – tylko zorganizowane wycieczki,
2. Wizyta na bagnach Caroni - oglądanie o zachodzie słońca szkarłatnych ibisów,
3. Przechadzka z przewodnikiem przez dżunglę w Asa Wright Centre – poznawanie różnych gatunków roślin i ptaków; możliwość noclegu na terenie centrum.
4. Jaskinie Gasparee w rejonie Chaguaramas
5. Bagno Nariva - przejażdżka kajakiem po bagnach – przy odrobinie szczęścia można dostrzec kajmany, anakondy i małpy.

Tobago:

1. Nurkowania i „snorkelling” na rafie koralowej Buccoo Reef. Można wykupić 4-godzinną wycieczkę łodzią ze szklanym dnem za około 70 zł na osobę. W trakcie wycieczki nurkowania z maską i rurką (sprzęt zapewniają organizatorzy).
2. Obserwowanie żółwi znoszących jaja na plaży Turtle Beach przy Great Courland Bay od marca do sierpnia (w nocy).
3. Fantastyczne warunki do uprawiania sportów wodnych.
4. Pigeon Point – molo nad seledynowym oceanem, popularne wśród zachodnich turystów, jako „romantyczne miejsce ślubu”.
5. Pola golfowe – rezerwacje,

ROZDZIAŁ III
ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO
1. Ruch turystyczny w 2006 roku.

Tourism Market Trends, 2005 Edition – Annex

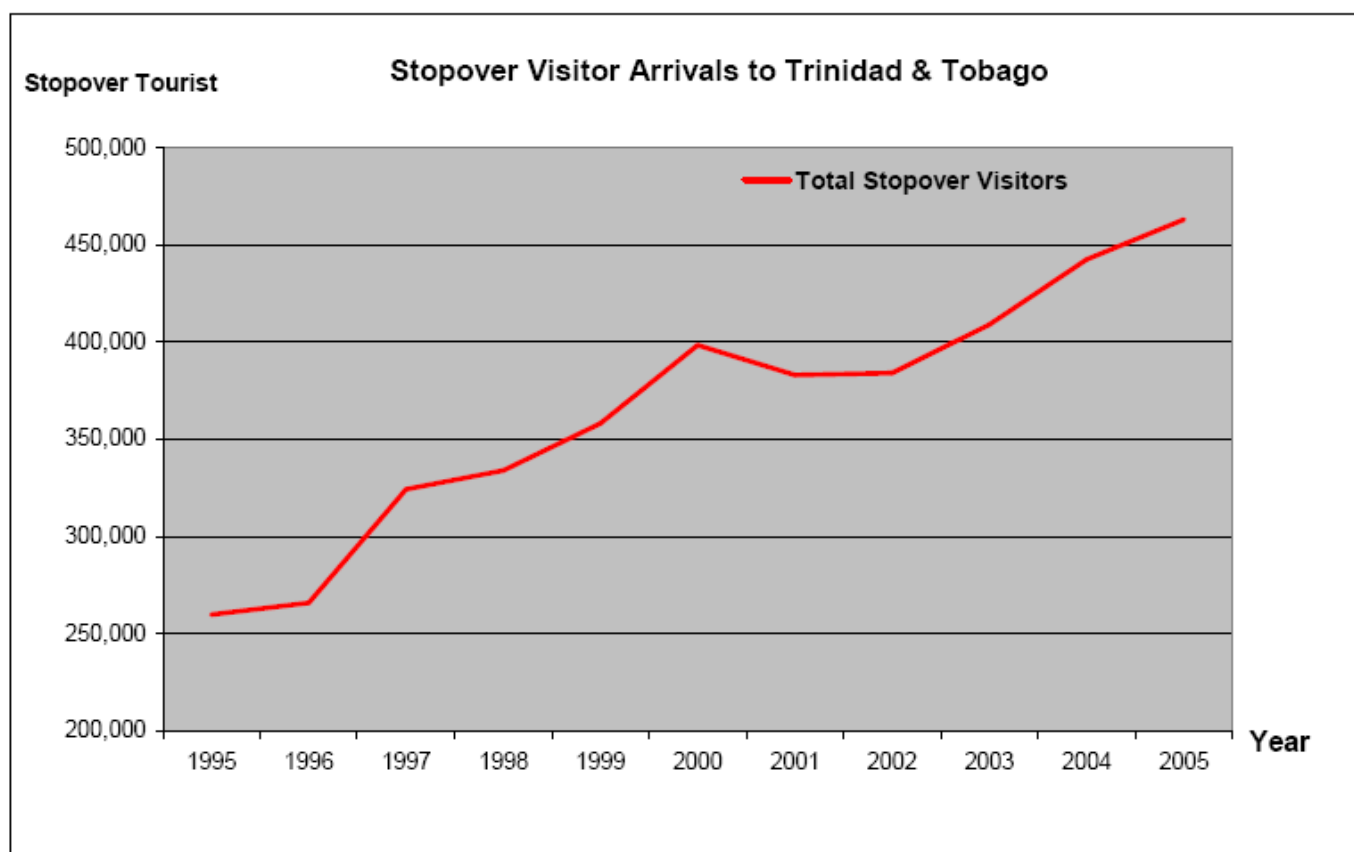
International Tourist Arrivals by Country of Destination

	Series	International Tourist Arrivals (1000)						Market share in the region (%)			Change (%)		Average annual growth (%)	
		1990	1995	2000	2002	2003	2004*	1990	2000	2004*	'03/'02	'04/'03	'90-'00	'00-'04*
Americas		92,804	109,029	128,164	116,755	113,161	125,739	100	100	100	-3.1	11.1	3.3	-0.5
North America		71,744	80,663	91,506	83,306	77,417	85,854	77.3	71.4	68.3	-7.1	10.9	2.5	-1.6
Canada	TF	15,209	16,932	19,627	20,057	17,534	19,152	16.4	15.3	15.2	-12.6	9.2	2.6	-0.6
Mexico	TF	17,172	20,241	20,641	19,667	18,665	20,617	18.5	16.1	16.4	-5.1	10.5	1.9	0.0
United States	TF	39,363	43,490	51,238	43,582	41,218	46,085	42.4	40.0	36.7	-5.4	11.8	2.7	-2.6
Caribbean		11,392	14,024	17,086	16,009	17,040	18,091	12.3	13.3	14.4	6.4	6.2	4.1	1.4
Anguilla	TF	31	39	44	44	47	54	0.0	0.0	0.0	6.7	15.1	3.6	5.2
Antigua, Barb	TF	206	220	207	198	224	245	0.2	0.2	0.2	13.0	9.6	0.0	4.4
Aruba	TF	433	619	721	643	642	728	0.5	0.6	0.6	-0.2	13.4	5.2	0.2
Bahamas	TF	1,562	1,598	1,544	1,513	1,510	1,561	1.7	1.2	1.2	-0.2	3.4	-0.1	0.3
Barbados	TF	432	442	545	498	531	552	0.5	0.4	0.4	6.7	3.8	2.4	0.3
Bermuda	TF	435	387	332	284	257	272	0.5	0.3	0.2	-9.7	5.9	-2.7	-4.9
Bonaire	TF	37	59	51	52	62	63	0.0	0.0	0.0	19.2	0.8	3.3	5.2
Br. Virgin Is	TF	160	219	272	282	278	305	0.2	0.2	0.2	-1.4	9.5	5.4	2.9
Cayman Islands	TF	253	361	354	303	294	260	0.3	0.3	0.2	-3.1	-11.4	3.4	-7.4
Cuba	TF	327	742	1,741	1,656	1,847	2,017	0.4	1.4	1.6	11.5	9.2	18.2	3.7
Curaçao	TF	219	224	191	218	221	223	0.2	0.1	0.2	1.6	0.9	-1.4	4.0
Dominica	TF	45	60	70	69	73	79	0.0	0.1	0.1	5.4	8.8	4.5	3.2
Dominican Rp	TF	1,305	1,776	2,978	2,811	3,282	3,450	1.4	2.3	2.7	16.8	5.1	8.6	3.7
Grenada	TF	76	108	129	132	142	134	0.1	0.1	0.1	7.8	-5.9	5.4	0.9
Guadeloupe	TCE	331	640	603	..	439	456	0.4	0.5	0.4	..	3.9	6.2	-6.7
Haiti	TF	144	145	140	140	136	96	0.2	0.1	0.1	-2.9	-29.4	-0.3	-9.0
Jamaica	TF	989	1,147	1,323	1,266	1,350	1,415	1.1	1.0	1.1	6.6	4.8	2.9	1.7
Martinique	TF	282	457	526	447	453	471	0.3	0.4	0.4	1.3	3.9	6.4	-2.7
Montserrat	TF	13	19	10	10	8	10	0.0	0.0	0.0	-13.0	21.1	-2.3	-0.5
Puerto Rico	TF	2,560	3,131	3,341	3,087	3,238	3,541	2.8	2.6	2.8	4.9	9.3	2.7	1.5
Saba	TF	..	10	9	11	10	11	..	0.0	0.0	-4.8	7.3	..	4.9
Saint Lucia	TF	141	231	270	253	277	298	0.2	0.2	0.2	9.3	7.8	6.7	2.5
St. Eustatius	TF	..	9	9	10	11	11	..	0.0	0.0	10.1	2.5	..	5.0
St. Kitts-Nev	TF	73	79	73	68	91	118	0.1	0.1	0.1	34.8	29.7	0.0	12.8
St. Maarten	TF	545	449	432	381	428	475	0.6	0.3	0.4	12.3	11.1	-2.3	2.4
St. Vincent, Grenadines	TF	54	60	73	78	79	87	0.1	0.1	0.1	1.2	10.4	3.1	4.4
Trinidad Tobg	TF	195	260	399	384	409	443	0.2	0.3	0.4	6.5	8.2	7.4	2.6
Turks, Caicos	TF	49	79	152	155	164	173	0.1	0.1	0.1	5.5	5.8	12.0	3.3
US, Virgin Is	TF	463	454	546	520	538	544	0.5	0.4	0.4	3.5	1.1	1.7	-0.1
Central America		1,945	2,611	4,346	4,702	4,899	5,740	2.1	3.4	4.6	4.2	17.2	8.4	7.2
Belize	TF	197	131	196	200	221	231	0.2	0.2	0.2	10.6	4.7	-0.1	4.2
Costa Rica	TF	435	785	1,088	1,113	1,239	1,453	0.5	0.8	1.2	11.3	17.3	9.6	7.5
El Salvador	TF	194	235	795	951	857	966	0.2	0.6	0.8	-9.8	12.7	15.1	5.0
Guatemala	TF	509	563	826	884	880	1,182	0.5	0.6	0.9	-0.4	34.2	5.0	9.4
Honduras	TF	290	271	471	550	611	672	0.3	0.4	0.5	11.1	10.1	5.0	9.3
Nicaragua	TF	106	281	486	472	526	615	0.1	0.4	0.5	11.5	16.9	16.4	6.1
Panama	TF	214	345	484	534	566	621	0.2	0.4	0.5	6.0	9.8	8.5	6.4
South America		7,722	11,731	15,227	12,738	13,804	16,054	8.3	11.9	12.8	8.4	16.3	7.0	1.3
Argentina	TF	1,930	2,289	2,909	2,820	2,995	3,353	2.1	2.3	2.7	6.2	11.9	4.2	3.6
Bolivia	TF	254	284	319	334	370	405	0.3	0.2	0.3	10.8	9.5	2.3	6.1
Brazil	TF	1,091	1,991	5,313	3,785	4,133	4,794	1.2	4.1	3.8	9.2	16.0	17.2	-2.5
Chile	TF	943	1,540	1,742	1,412	1,614	1,785	1.0	1.4	1.4	14.2	10.6	6.3	0.6
Colombia	VF	813	1,399	557	567	625	791	0.9	0.4	0.6	10.3	26.6	-3.7	9.2
Ecuador	VF	362	440	627	683	761	819	0.4	0.5	0.7	11.4	7.6	5.6	6.9
French Guiana	TF	..	..	..	65	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Guyana	TF	64	106	105	104	101	122	0.1	0.1	0.1	-3.3	20.9	5.1	3.8
Paraguay	TF	280	438	289	250	268	309	0.3	0.2	0.2	7.1	15.3	0.3	1.7
Peru	TF	317	479	800	968	1,028	1,208	0.3	0.6	1.0	6.2	17.5	9.7	10.9
Suriname	TF	46	43	57	60	82	138	0.0	0.0	0.1	36.7	68.3	2.2	24.7
Uruguay	TF	..	2,022	1,968	1,258	1,420	1,756	..	1.5	1.4	12.9	23.7	..	-2.8
Venezuela	TF	525	700	469	432	337	492	0.6	0.4	0.4	-21.9	45.9	-1.1	1.2

Source: World Tourism Organization (UNWTO) ©

(Data as collected by UNWTO for TMT 2005 Edition)

1.1 Turystyka przyjazdowa do Trynidadu i Tobago w latach 1995-2007

1.2 Liczba turystów przybywających do Trynidadu i Tobago drogą lotniczą.

Liczba turystów przybywających do Trynidadu i Tobago drogą lotniczą w 2000 r wyniosła prawie 40 tys w tym do Trynidadu ok. 350 tys a do Tobago ok. 50 tys. I nieustająco wzrastała do 2005 r, ogółem wzrosło o 16.2%, w tym w Trynidadzie o 7% a w Tobago aż o 75%. Jak wskazuje poniższa tabela w 2006 r liczba turystów spadła z 463 tys do 457 tys , najbardziej widoczne jest ten spadek w Tobago, który wyniósł 37%.

Table 1— Total Air Arrivals to Trinidad & Tobago 1995-2007

Trinidad & Tobago					
Year	No. Arrivals				
1995	259,783				
1996	255,900				
1997	324,234				
1998	334,037	Trinidad		Tobago	
1999	358,220	Year	No. Arrivals	Year	No. Arrivals
2000	398,559	2000	349,365	2000	49,194
2001	383,101	2001	352,149	2001	30,952
2002	384,212	2002	344,857	2002	39,355
2003	409,069	2003	340,914	2003	68,155
2004	442,596	2004	363,867	2004	78,729
2005	463,191	2005	376,725	2005	86,466
2006	457,434	2006	401,665	2006	55,769
2007*	80,771	2007*	64,220	2007*	16,551

*liczba turystów w styczniu i lutym 2007 r

1.3 Liczba turystów odwiedzających Trynidad i Tobago wg narodowości

Według badań przeprowadzonych przez UNWTO najwięcej turystów do Trynidadu i Tobago przylatuje ze Stanów Zjednoczonych, bo aż ponad 170 tys, co stanowi 37% ogółu przyjezdnych. Kolejnymi najliczniej odwiedzającymi T&T turystami są mieszkańcy Karaibów. Dokładne dane prezentuje tabela poni

Table 2 –Visitor Arrivals by Nationality to Trinidad and Tobago (1996-2007)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
USA	90,973	112,344	114,416	118,390	132,578	118,962	133,565	138,935	159,467	167,985	170,893	31,282
Canada	36,382	38,945	39,827	43,459	47,382	43,291	41,506	43,036	43,565	47,702	49,242	9,325
UK	27,960	38,403	46,324	49,480	55,048	48,570	51,688	56,566	66,090	63,523	58,612	12,819
Other Europe	14,844	31,485	27,646	24,780	27,613	40,432	19,445	21,670	23,489	27,913	25,647	5,859
Caribbean	53,675	66,520	67,183	78,669	87,543	84,058	91,792	100,690	100,854	105,701	98,826	12,801
Central & South America	27,354	31,742	32,734	36,833	41,619				42,329	42,240	44,407	6,868
Other	4,712	4,795	5,907	6,609	6,776	8,791	5,863	6,364	6,802	8,127	9,807	470
Total	255,900	324,234	334,037	358,220	398,559	383,101	384,212	409,069	442,596	463,191	457,434	79,424

* liczba turystów w styczniu i lutym 2007r.

1.4 Liczba turystów odwiedzających Trinidad wg narodowości

Poniżej przedstawione są dane o liczbie turystów odwiedzających Trynidad, i podobnie jak w całym T&T dominują Stany Zjednoczone (163 tys w 2006 r), następnie turyści z Wysp Karaibskich (95 tys) oraz obywatele Kanady (46 tys).

Table 3 –Visitor Arrivals by Nationality to Trinidad (2003-2007)

	2003	2004	2005	2006	*2007
USA	127,326	144,814	150,799	162,995	28,415
Canada	38,836	38,689	42,022	46,803	8,047
UK	23,154	25,962	25,837	29,906	4,986
Other Europe	10,476	10,783	10,183	13,291	2,183
Caribbean	96,102	96,533	100,026	95,547	12,268
Central & South America	39,135	40,819	40,854	43,605	6,601
Other	5,885	6,267	7,004	9,518	427
Total	340,914	363,867	376,725	401,665	62,927

* tylko styczeń i luty 2007

1.5 Liczba turystów odwiedzających Tobago wg narodowości

Do Tobago, niezmiennie od 2003 r. najwięcej turystów przylatuje z Wielkiej Brytanii- 33 tys (2003) i wzrosła do 40 tys w 2004 roku, niestety od 2005 maleje i w 2006 wyniosła 28 tys. W sumie w 2005 r. przyleciało ponad 86 tys turystów i do 2006 roku liczba ta spadła o 36%.

Table 4 –Visitor Arrivals by Nationality to Tobago (2003-2007)

	2003	2004	2005	2006	*2007
USA	11,609	14,653	17,186	7,898	2,867
Canada	4,200	4,876	5,680	2,439	1,278
UK	33,412	40,128	37,686	28,706	7,833
Other Europe	11,194	12,706	17,730	12,356	3,676
Caribbean	4,588	4,321	5,675	3,279	533
Central & South America	1,673	1,510	1,386	802	267
Other	479	535	1,123	289	43
Total	68,155	78,729	86,466	55,769	16,497

**Table 5– Percent Composition of Visitors to Trinidad and Tobago
by 2006 Main Market**

	Trinidad and Tobago	Trinidad	Tobago
USA	37.4 %	40.6 %	14.2 %
Canada	10.8 %	11.7 %	4.4 %
UK	12.8 %	7.4 %	51.5 %
Other Europe	5.6 %	3.3 %	22.2 %
Caribbean	21.6 %	23.8 %	5.9 %
Central & South America	9.7 %	10.9 %	1.4 %
Other	2.1 %	2.4 %	.4 %

1.6 Podział turystów odwiedzających TiT ze wzgl na motyw podróży

Wypoczynek i rekreacja należą do głównych powodów wizyt turystów w Trynidadzie i Tobago. W latach 2002 – 2004 można było zaobserwować stały wzrost liczby przyjezdnych. Lata 2005-2006 przyniosły nieznaczny spadek zainteresowania turystów wypoczynkiem i rekreacją w Trynidadzie i Tobago.

Liczba gości odwiedzających T&T, którzy zainteresowani są sportem była stabilna a od 2004 roku nie były dostępne informacje o jej liczbie. Podobny trend utrzymywał się wśród eko-turystów.

Niszowy rynek wesel i miesiące miodowych utrzymywał stały wzrost na poziomie 39%. Wzrastał on od 9.489 w 2002 do 13.205 w 2006.

Turyści podróżujący w celach biznesowych wykazują stały wzrost w wizytach w Trynidadzie i Tobago w latach 2002-2006. Największy wzrost, bo o 12% nastąpił w latach 2002-20003, następnie w 2003-2004 o 8% a w 2004-2005 i 2005-2006 4 %.

Ilość turystów odwiedzających rodzinie i przyjaciół stopniowo rosła w latach 2002-2005 a w roku 2006 zaobserwowano spadek o 10% w stosunku do 2005 roku.

Informacje na temat nurków odwiedzających Trynidad i Tobago w latach 2006-2007 niestety nie są dostępne.

Table 6— Arrivals by Purpose of Visit to Trinidad and Tobago

	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
TOTAL	384,212	409,069	442,596	463,191	457,434	80,775
Holidays, recreation	131,864	149,744	157,230	154,247	147,608	26,637
Sports	7,337	8,470		8,459		
Wedding/Honeymoon	9,489	10,387	11,435	12,280	13,205	1,189
Ecotourist	1,852	2,133		1,913		
Visiting Friends, Relatives	99,807	110,371	119,647	135,818	122,296	15,552
Scuba Diving	868	1,321	1,405	1,356		
Study	5,676	4,824	5,751	5,931	5,623	1,578
Business	65,901	74,047	80,254	83,379	86,438	12,404
Other	61,418	47,772	66,874	59,808	82,264	23,415

Table 7— Arrivals by Purpose of Visit to Tobago

Tobago	2004	2005	2006	2007*
TOTAL	78,729	86,466	83,460	16,551
Holidays, recreation	57,990	61,901	61,785	13,056
Sports		127		
Wedding/Honeymoon	2,892	3,316	3,289	312
Ecotourist		1,913		
Visiting Friends, Relatives	7,446	8,900	7,235	866
Scuba Diving	1,405	1,356		
Study	189	213	135	67
Business	3,485	3,567	3,329	568
Other	5,322	5,173	7,687	1,682

Table 8— Arrivals by Purpose of Visit to Trinidad

Trinidad	2004	2005	2006	2007*
TOTAL	363,867	376,725	373,974	64,224
Holidays, recreation	99,240	92,346	85,823	13,581
Sports		8,332		
Wedding/Honeymoon	8,543	8,964	9,916	877
Ecotourist				
Visiting Friends, Relatives	112,201	126,918	115,061	14,686
Scuba Diving				
Study	5,562	5,718	5,488	1,511
Business	76,769	79,812	83,109	11,836
Other	61,552	54,635	74,577	21,733

1.7 Podział turystów odwiedzających TiT ze wzgl na wiek

Największa wiekowo grupę turystów przyjeżdżających do Trynidadu i Tobago stanowią osoby w wieku od 50- 64 lata oraz 40- 49 lat. Sumując wynosi to 213 tys turystów z ogółu 457 tys.

Table 9 –Visitor Arrivals by Age Group

	2002	2003	2004	2005	2006
Total	384,212	409,069	442,596	463,191	457,434
Under 12	30,423	31,420	33,035	33,407	31,598
12 - 19	24,066	25,127	26,953	26,618	25,521
20 - 29	58,279	60,986	63,573	66,113	65,236
30 - 39	81,494	85,075	89,807	93,029	89,447
40 - 49	82,731	88,364	96,323	101,744	99,756
50 - 64	84,922	93,111	104,076	111,323	113,409
65 & Over	22,297	24,984	28,818	30,942	32,450
Not Stated	0	2	11	15	17

Source: Central Statistical Office of Trinidad and Tobago

1.8 Podział turystów wg wykonywanego zawodu

Biorąc pod uwagę wykonywany zawód , dominującą grupę stanowią emeryci oraz studenci w liczbie 91,764 osób oraz grupa lekarzy, prawników i nauczycieli w liczbie 78,782.

Table 10 –Visitor Arrivals by Occupation

	2002	2003	2004	2005	2006
TOTAL	384,212	409,069	442,596	463,191	457,434
Snr Exec/Govt/Diplomat	26,537	28,401	30,653	30,002	31,420
Middle Management/Sales	42,712	47,179	50,041	50,033	50,848
Professional Doc, Lawyer, Teach	66,141	73,217	78,752	78,782	81,010
Clerical, Admin Asst, Technician	33,864	37,820	39,712	39,000	37,959
Labourers/Prod Workers/Industry	18,207	21,578	26,157	25,524	22,382
Homemaker/Retired/Student	85,266	93,667	96,318	92,279	91,764
Other	111,485	107,207	120,963	147,571	142,050

Source: Central Statistical Office of Trinidad and Tobago

2. Wydatki turystów odwiedzających Trynidad i Tobago

Tabela przedstawia przeciętne roczne wydatki turystów.

Table 11 –Total Average Expenditure per Year

Year	STT Millions
2000	3,003
2001	2,977
2002	2,856
2003	3,211
2004	4,060
2005	
2006	*N/A
2007	*N/A

*Not Available

2.1 Przeciętne wydatki turystów podczas pobytu

Tabela 12. Przeciętne wydatki turystów podczas całej wizyty oraz w ciągu jednego dnia. Tabela przedstawia również średnia długość pobytu turystów względem ich narodowości. Najwięcej wydają turyści z innych wysp karaibskich, ponieważ ich średnia długość pobytu to zaledwie 4 dni.

Odwrotnie sytuacja przedstawia się jeżeli chodzi o turystów kanadyjskich, którzy wydają najmniej , natomiast ich średni czas pobytu jest najdłuższy.

Table 12— Average Tourist Expenditure per Visit (Trinidad & Tobago 2004)

Country of Residence	Length of Stay (Days)	Average Daily Expenditure per Tourist STT	Total Expenditure per visit STT
United States	14	335	4690
Canada	19	134	2546
United Kingdom	15	328	4920
Other Europe	18	273	4914
English Caribbean	9	383	3447
Other Caribbean	4	697	2788
Central & South America	9	352	3168
Other	16	303	4848
Annual Average	14	299	4186

ROZDZIAŁ IV. KARNAWAŁ

Trynidad i Tobago - wyspy, którymi władają przybysze, gdzie karnawał określa styl życia, a czas ma własny wymiar. Wciąga nas sam karnawał! Jeden z największych i najbarwniejszych spektakli na świecie, który stał się wzorem dla wielu karnawałów. Ten w Rio de Janeiro może i ma rozmach, mówią Trynidadczycy, ale głównie emanuje seksem i zupełnie zatracił mistyczny wymiar, tak ważny w idei karnawału. Dodajmy, że na Trynidadzie karnawał jest czymś więcej niż dwudniową fetą, jest filozofią życia.

Trynidadczycy uważają, że najistotniejszą cechą karnawału jest to, że wszyscy uczestnicy są sobie równi. Patrzymy na barwne pochody, podziwiamy wymyślne przebrania, ferie kolorów i dajemy się ponieść gorącym dźwiękom calypso. To właśnie na Trynidadzie powstał ten gatunek piosenki zaangażowanej – lekko, ale stanowczo komentującej sprawy życia publicznego.

Poszczególne zespoły tworzy od 100 do 3000 osób. Większe z nich wspiera orkiestra wieziona na specjalnych odkrytych ciężarówkach; pieśniarze (najczęściej Jamajczycy) rytmicznymi nawoływaniami zagrzewają do tańca, motywem przewodnim są słowa „Trynidad, jump up!”. Na trasie, która wiedzie przez miasto, ustawionych jest zwykle pięć punktów sędziowskich. Każda grupa musi zaprezentować swój program przed przynajmniej trzema z nich. Osobno prezentują się zespoły dziecięce i osobno dorośli. Sędziowie oceniają stroje, koncepcję artystyczną, wybór tematu, choreografię, aranżacje muzyczne. W sumie branych jest pod uwagę ok. dziesięciu kategorii. W skład jury wchodzi przeważnie osoby zajmujące się zawodowo ocenianymi dziedzinami, rzadziej tzw. oficjele.

Każda grupa ma swoją Królową i Króla. Rywalizują oni o miano najlepszych już dwa tygodnie przed paradą. Ich stroje mają imponującą wielkość. Kiedy idą ulicą, część gigantycznej konstrukcji jedzie na specjalnych kółkach. Ale stelaże zmontowane są w taki sposób, żeby tańcząc przed jury mogli unieść całość na swoich barkach. Wymaga to niesamowitej sprawności fizycznej.

Obie wyspy zamieszkuje ok. 1.3 miliona ludzi, a w karnawał zaangażowanych jest prawie połowa mieszkańców, głównie tych, którym pozwala na to religia. W 1991 roku Parlament Trynidadu i Tobago powołał aktem prawnym - Narodową Komisję do Spraw Karnawału. Do jej zadań należy m.in.: „Uczynić Karnawał żywotnym przedsięwzięciem – narodowym, kulturalnym i komercyjnym.”

Większość z uczestników żyje karnawalem przez cały rok. Zespoły mają swoje kluby, gdzie kilka razy w tygodniu grają, ćwiczą taniec i wspólnie spędzają czas. Wiek osób nie gra roli. Wszyscy tańcząc - kipią energia i siłą!

Nasilenie imprez zaczyna się dwa tygodnie przed karnawalem. Kulminacją jest szalona parada, która trwa nieprzerwanie przez dwa dni. Drugiego dnia wieczorem odbywa się konkurs steelbandów, czyli zespołów grających na pustych beczkach po oleju, tzw. steelpanach. Z odpowiednio wytłoczonego dna można wydobyć kilka lub kilkanaście gam! Jedne beczki są długie, inne krótkie i przypominają patelnię do smażenia sadzonych jajek, ale wystarczy, żeby muzyk uderzył w nie pałeczkami albo młoteczkami, aby dźwięczały pełną werwą muzyką karaibską! Muzycy, jak i tancerze, są w różnym wieku.

2. Liczba turystów odwiedzających TiT podczas karnawału

Poniżej przedstawiono liczbę turystów jaka od 1997 roku do 2007 odwiedzała Trynidad i Tobago podczas karnawału. Ich liczba waha się między 27 tys w 1997 roku a 37 tys w 2007. Najwięcej podróżnych odwiedziło T&T w 2006 roku.

Table 14 –Carnival Arrivals

Year	Carnival Period	No. Visitors
1997	24 th January— 11 th February	27,414
1998	6 th February— 24 th February	35,665
1999	29 th January— 16 th February	34,907
2000	17 th February— 6 th March	42,646
2001	8 th February— 26 th February	35,221
2002	26 th January— 12 th February	33,487
2003	14 th February— 4 th March	38,537
2004	6 th February— 24 th February	40,555
2005	21 st January— 8 th February	41,995
2006	10 th February— 28 th February	42,868
2007	2 nd February—20 th February	37,258

3. Kolejne daty karnawałów

Table 15 –Future Carnival Periods

Year	Carnival Period
2008	4 th -5 th February
2009	23 rd – 24 th February
2010	15 th – 16 th February

4. WYDATKI TURYSTÓW PODCZAS KARNAWAŁU

4.1 Średnie wydatki turystów podczas karnawału w 2004 r

Średnie wydatki turystów podczas karnawału w Trynidadzie i Tobago w 2004 r. Jeżeli chodzi o wydatki wg poszczególnych narodowości to sytuacja wygląda podobnie jak w okresie poza karnawałem.

**Table 16 – Trinidad & Tobago Average Tourist Expenditure per Visit
for the Carnival Period 2004**

Country of Residence	Length of Stay (Days)	Average Daily Expenditure per Tourist STT	Total Expenditure per visit STT
United States	15	355	5325
Canada	20	120	2400
United Kingdom	14	318	4452
Other Europe	16	362	5792
English Caribbean	10	451	4510
Other Caribbean	5	566	2830
Central & South America	9	323	2907
Other	12	373	4476
Carnival Average	15	304	4560

4.2 Średnie wydatki turystów podczas karnawału w 2005 r

Tabela 17 przedstawia średnie wydatki turystów podczas karnawału w 2005 roku. Zaobserwować można wyraźny wzrost wydatków turystów z Kanady oraz z innych wysp karaibskich

Table 17 - Trinidad & Tobago Average Tourist Expenditure per Visit for the Carnival Period 2005

Country of Residence	Length of Stay (Days)	Average Daily Expenditure per Tourist STT	Total Expenditure per visit STT
United States	14	395	5530
Canada	15	332	4980
United Kingdom	12	353	4236
Other Europe	13	302	3926
English Caribbean	8	473	3784
Other Caribbean	6	992	5952
Central & South America	8	388	3104
Other	13	387	5031
Carnival Average	13	377	4901

Poniższa tabela przedstawia ilość pokoi w Trynidadzie i Tobago w 2008 roku oraz planowany wzrost jej liczby o 20% w 2009 roku.

No. of rooms	Trinidad	Tobago	Trinidad & Tobago
Present (2008)	2,120 rooms	3,014 rooms	5,134 rooms
Forecasted (2009)	907 new rooms	*rooms	907 rooms

Wykaz połączeń lotniczych do Tobago w 2007 roku

Table 18 - SCHEDULED AIRLIFT INTO TOBAGO FOR 2007

Carrier	Destination	Frequency of flight	Flight Capacity
British Airways	UK via Barbados	Twice weekly Thu, Sat-	223
Excel Airways	UK/Grenada UK/St. Kitts	Twice weekly Thu/Sat	281
Condor	Frankfurt, Germany /Porlamar	Twice weekly Wed, Sun	269
Virgin Atlantic	UK/Grenada	Once weekly Thursday	439
Liat Star	Barbados/ Tobago/ Grenada	Daily	50
Martinair	Amsterdam/Suriname	Tuesday	272

ROZDZIAŁ V. ZAKWATEROWANIE TURYSTÓW

1. Podział turystów pod względem ich zakwaterowania w 2006

2006	Carriers through Europe & environs	Carriers through Canada	Carriers through the Caribbean	Carriers thru South America	Carriers thru the United Kingdom	Carriers thru USA	Total
Carriers through Main Markets by Accommodation	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	457434
Apartment	571 0.12%	254 0.06%	1305 0.29%	102 0.02%	1218 0.27%	555 0.12%	
Bed & Breakfast	38 0.01%	25 0.01%	1316 0.29%	126 0.03%	18 0.00%	266 0.06%	
Campus	0 0.00%	18 0.00%	1708 0.37%	72 0.02%	10 0.00%	186 0.04%	
Condo	70 0.02%	20 0.00%	394 0.09%	17 0.00%	163 0.04%	59 0.01%	
Dive Lodge/Eco Lodge	22 0.00%	2 0.00%	32 0.01%	0 0.00%	95 0.02%	3 0.00%	
Guest House	1274 0.28%	326 0.07%	13553 2.96%	1356 0.30%	2000 0.44%	1774 0.39%	
Hotel	5134 1.12%	2445 0.53%	45707 9.99%	8004 1.75%	20198 4.42%	33880 7.41%	
Private Home	1852 0.40%	22446 4.91%	151099 33.03%	8932 1.95%	7015 1.53%	81737 17.87%	
Staff House	11 0.00%	1 0.00%	536 0.12%	41 0.01%	13 0.00%	127 0.03%	
Undefined	846 0.19%	1557 0.34%	18179 3.97%	3166 0.69%	1901 0.42%	7289 1.59%	
Villa/ Cottage/ Bungalow	239 0.05%	119 0.03%	2812 0.61%	403 0.09%	1511 0.33%	1278 0.28%	

2006

	Arrivals by Accommodation	Percentages by accommodation
Apartment	4,004	0.88%
Bed & Breakfast	1,789	0.39%
Campus	1,994	0.44%
Condor	723	0.16%
Dive Lodge/Eco Lodge	154	0.03%
Guest House	20,282	4.43%
Hotel	115,374	25.22%
Private Home	273,084	59.70%
Staff House	731	0.16%
Undefined	32,938	7.20%
Villa/ Cottage/ Bungalow	6,361	1.39%

2. Podział turystów pod względem zakwaterowania w 2005 r:

2005	Carriers through Europe & environs	Carriers through Canada	Carriers through the Caribbean	Carriers thru South America	Carriers thru the United Kingdom	Carriers through USA	Total
Carriers through Main Markets by Accommodation	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	Arrivals by Percentage	463191
Apartment	620 0.13%	229 0.05%	1504 0.32%	102 0.02%	1158 0.25%	457 0.10%	
Bed & Breakfast	83 0.02%	25 0.01%	1229 0.27%	119 0.03%	137 0.03%	188 0.04%	
Campus	1 0.00%	32 0.01%	1888 0.41%	90 0.02%	19 0.00%	256 0.06%	
Condo	153 0.03%	15 0.00%	587 0.13%	70 0.02%	242 0.05%	103 0.02%	
Dive Lodge/Eco Lodge	13 0.00%	0 0.00%	22 0.00%	0 0.00%	114 0.02%	4 0.00%	
Guest House	1301 0.28%	237 0.05%	13965 3.01%	1223 0.26%	1827 0.39%	1519 0.33%	
Hotel	7921 1.71%	2013 0.43%	44079 9.52%	8122 1.75%	23758 5.13%	31263 6.75%	
Private Home	2685 0.58%	19768 4.27%	155445 33.56%	12461 2.69%	7023 1.52%	77356 16.70%	
Staff House	2 0.00%	4 0.00%	307 0.07%	36 0.01%	5 0.00%	164 0.04%	
Undefined	1000 0.22%	1110 0.24%	20259 4.37%	3031 0.65%	1587 0.34%	7755 1.67%	
Villa/ Cottage/ Bungalow	329 0.07%	256 0.06%	2664 0.58%	398 0.09%	1512 0.33%	1359 0.29%	

2005

TOTAL
463,191

Arrivals by Accommodation
Percentages by accommodation

Apartment	4,069	0.88%
Bed & Breakfast	1,780	0.38%
Campus	2,286	0.49%
Condo	1,168	0.25%
Dive Lodge/Eco Lodge	152	0.03%
Guest House	20,071	4.33%
Hotel	117,155	25.29%
Private Home	274,737	59.31%
Staff House	518	0.11%
Undefined	34,740	7.50%
Villa/ Cottage/ Bungalow	6,517	1.41%

ROZDZIAŁ VI. WIZJA I MISJA

1. WIZJA NA 2020 ROK

Do roku 2020 przychód z turystyki w T&T ma być obszarem ekonomicznym znacznie zasilającym wpływy narodowego krajowego przychodu brutto.

Ma to zostać zrealizowane poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, wzrost przychodów spowodowanych przez wewnętrzną zdywersyfikowaną, międzynarodowo konkurencyjną usługę, dopełnianą przez w pełni rozwiniętą nowoczesną infrastrukturę odnowy fizycznej, konkurującymi ze sobą instytucjami, wspieranymi przez mieszkańców T&T tak by spełniać najbardziej wyrafinowane oczekiwania.

Fundamentem sektora ma być na profesjonalnie rozreklamowane produkty charakterystyczne znane i popularne na arenie międzynarodowej.

Przez zwracanie szczególnej uwagi na szkolenie zasobów ludzkich w turystyce, sektor planuje zrealizować powyższą wizję poprzez skupienie się na szarym końcu podróżującego społeczeństwa.

2. MISJA NA 2020 ROK

Aby w pełni rozwinąć przemysł turystyczny za pomocą ciągle odnawialnego rozwoju i agresywnej promocji innowacyjnego zróżnicowanego, wysoko wartościowego, konkurencyjnego międzynarodowo pod względem doznań i przeżyć turystów, wspieranego dużą rozpoznawalnością marek i produktów we współpracy sektora publicznego i prywatnego i pozytywnej przemiany kulturowo obyczajowej.

Źródło: www.tourism.gov.tt

Bibliografia:

1. www.portalwiedzy.onet.pl
2. www.odyssei.com
3. www.tdc.co.tt
4. www.cso.gov.tt
5. www.wikipedia.pl
6. www.nalis.gov.tt
7. www.electionworld.org
8. www.statoids.com
9. www.przewodnik.onet.pl
10. www.unwto.com
11. Central Statistical Office of Trinidad and Tobago (dane statystyczne, tabelki)